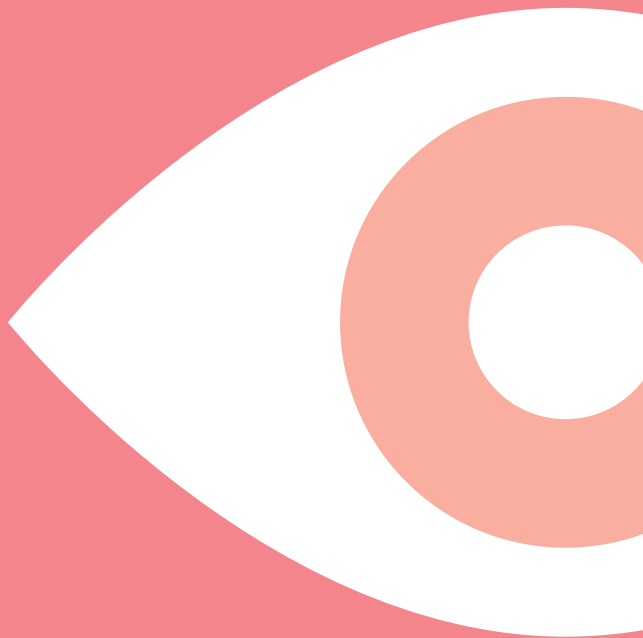

4

За родитеље/законске
заступнике деце

ВРЕМЕ ИСПРЕД ЕКРАНА

др Добринка Кузмановић

За родитеље / законске заступнике деце

ВРЕМЕ ИСПРЕД ЕКРАНА

др Добринка Кузмановић

Назив публикације
**Време испред екрана
за родитеље / законске заступнике**

Језик
Српски

Формат
180mm x 180mm

Број страна у финалном прелому
публикације
18

Ауторка
др Добринка Кузмановић

Технички уредник
Горан Зарић

Илустрација, дизајн и графичко
обликовање текста
Propulsion
Катарина Шашовић
Иво Матејин
Димитрије Кошарић

Лектура и коректура
Невена Ерић

Издавачи
Фондација Propulsion Фонд
Ранкеова 16
11118 Београд, Србија
propulsion.one

у сарадњи са
Иницијативом „Дигитална Србија”
Милутина Миланковића 11а
11073 Београд, Србија
dsi.rs
и
**Заводом за вредновање квалитета
образовања и васпитања**
Фабрисова 10
11040 Београд, Србија
ceo.edu.rs

За издавача
Дарко Соковић, председник управног
одбора Фондације Propulsion Фонд

Време испред екрана

Под **временом испред екрана** (енгл. *screen time*) подразумева се количина времена проведеног испред екрана дигиталних уређаја (рачунара, мобилног телефона, таблета, телевизора, итд.), без обзира на врсту активности.

Време испред екрана доспело је у жижу интересовања научне, стручне и шире јавности, а поготову родитеља, и пре пандемије корона вируса. Све већа количина времена коју деца и млади проводе испред екрана (посебно током онлајн или комбиноване наставе), изискује већу одговорност одраслих за њихово здравље и добробит.

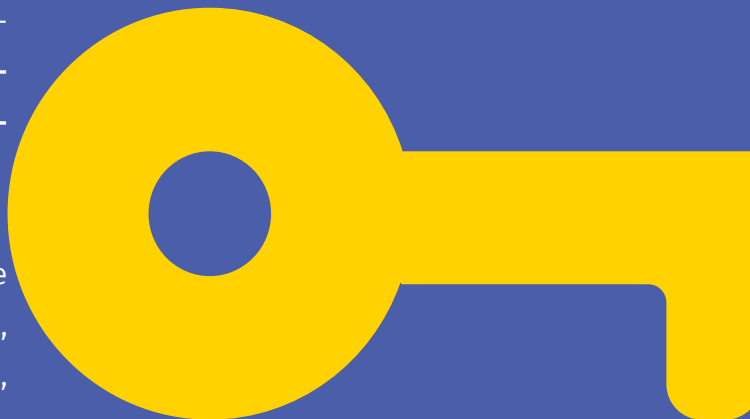

Количина времена испред екрана

Међу научницима не постоји сагласност колико времена дневно деца и млади могу да проведу испред екрана а да то не утиче негативно на њихов психофизички развој и добробит. Научна и стручна јавност не слаже се ни у томе да време проведено испред екрана увек штети дечјем развоју и да је нужна забрана коришћења дигиталних уређаја.

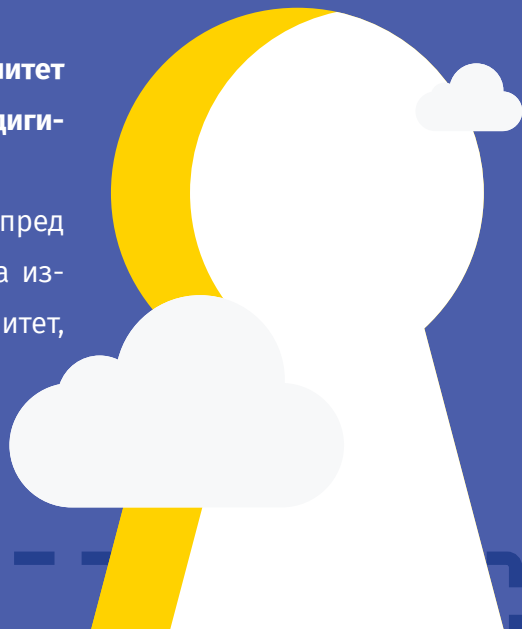
Док једни прекомерну употребу екрана криве за проблеме у менталном здрављу (депресивност, узнемиреност, проблеме са сном, школски неуспех, па чак и покушаје суицида), други тврде да је **прекомерно коришћење последица а не узрок наведених проблема.**

У последње време, све је присутније схватање да време испред екрана, само по себи, није ни добро ни лоше,

већ да је од **кључне важности квалитет времена, односно шта деца раде на дигиталним уређајима!**

Упркос томе, количина времена испред екрана знатно је чешће извор сукоба између деце и родитеља него што је квалитет, односно врста активности!

Да ли знате?

По **количини времена** које свакодневно проводе испред екрана, као и по **негативним искуствима** на интернету, деца и млади из Србије **предњаче** у односу на већину својих вршњака из Европе!

(Деца Европе на интернету)

Препорука стручњака јесте да **родитељи:**

- ☑ **преговарају са децом о времену коришћења дигиталних уређаја;**
- ☑ заједнички креирају **индивидуални план коришћења дигиталних уређаја** у складу са потребама сваког детета;
- ☑ уважавају **тренутни (шири) контекст;**
- ☑ и све време имају на уму да време испред екрана **никако не сме да замени или угрози сан, друштвене и физичке активности деце!**

Чињеница је да коришћење дигиталних уређаја пружа деци и младима бројне могућности за учење и развој, али и да носи са собом бројне ризике.

Деца имају право на приступ садржајима на интернету који су квалитетни, безбедни и примерени њиховим потребама, као и на стицање данас неопходних вештина дигиталне писмености.

Деци не можемо да ускратимо време испред екрана да бисмо их заштитили од ризика на интернету, нити ћемо их заштитити од ризика забраном коришћења!

Шта родитељи могу?

Родитељи могу да подрже децу у стицању **дигиталне писмености** – вештина за паметно и безбедно коришћење интернета, да **посредују** у активностима деце на интернету како би им време испред екрана било **што квалитетније!**

Квалитетно време испред екрана

Квалитетно време испред екрана јесте активно време проведено у смисленим, креативним, поучним, забавним и безбедним активностима, прилагођеним индивидуалним потребама и интересовањима детета, које могу позитивно да допринесу његовом когнитивном, емоционалном и социјалном развоју.

Активно време испред екрана је време током којег деца и млади креирају садржаје у дигиталном формату, стичу различите вештине (нпр. критичко мишљење, решавање проблема, комуникација, сарадња итд.), уче, пишу, програмирају игрице, остварују квалитетну комуникацију са вршњацима и одраслима, претражују и процењују информације, гледају квалитетне, узрасту примерене садржаје о којима разговарају са одраслима...

Неквалитетно време испред екрана јесте пасивно време, неструктурирано, током којег су деца и млади мање-више механички и несвесно, по навици, ангажовани у истоветним и поновљеним активностима.

Пасивно време испред екрана је време током којег деца и млади „конзумирају” или „гутају” садржаје са интернета, без личног учешћа, интеракције и дубљег промишљања, и користе интернет за врло узак опсег когнитивно неподстицајних активности (нпр. гледају видео-снимке, слушају музику, ћаскају или „шерују” поруке путем својих профила и сл.).

Да ли знате?

Деца и млади из Србије, у поређењу са вршњацима из Европе, **најмање разговарају са блиским особама о својим негативним искуствима** на интернету. Скоро половина њих разговара са вршњацима, мање од трећине са родитељима, а само 3% са наставницима.

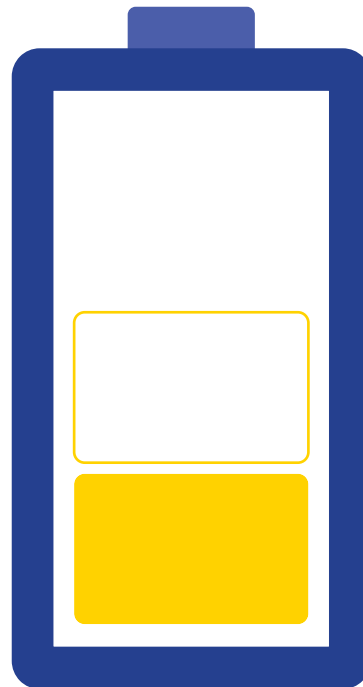
(Деца Европе на интернету)

Колико је превише времена испред екрана?

Данашња наука нема једноставан и једнозначан одговор на ово питање! Зависи, од више фактора: узраста детета, његових потреба и интересовања, карактеристика личности, врсте активности, менталног здравља и психо-физичког функционисања, као и ширег контекста коришћења екрана.

Неки од показатеља да дете прекомерно користи дигиталне уређаје јесу:

+дете је заокупљено активностима на интернету, најрадије прича о њима, +губи појам о времену, +остаје дуже испред екрана него што му је дозвољено, +заборавља да једе, +касније одлази на спавање, +запоставља школске и друге обавезе и хобије, +све мање времена проводи у комуникацији и дружењу уживо са вршњацима и члановима породице, +уморно је, +има главобољу, +проблеме са видом и сном.

Родитељи као дигитални ментори

- ✓ Родитељи би требало да посредују у коришћењу дигиталних уређаја код **деце свих узраста**, утолико директније што је дете млађе!
- ✓ Постоји више начина на које родитељи могу да посредују: *разговор и активно укључивање у активности деце, креирање породичних договора и правила надгледање и праћење дететовог коришћења и техничке мере заштите (нпр. родитељска контрола).*
- ✓ То што можда ваше дете зна више од вас о мрежи Тик Ток или брже савлада основно коришћење новог дигиталног уређаја, не значи да од вас нема шта да научи о дигиталном свету!
- ✓ Разговарајте са децом о њиховим активностима и искуствима на интернету (питајте их шта воле да раде и шта им се свиђа, јер ћете се тако лакше повезати), покажите разумевање за њихова интересовања колико год да су вама лично бесмислена или чудна!

- ☑ Не дозволите да својим (негативним) ставом направите дистанцу са дететом и тако изгубите његово поверење.
- ☑ Разговарајте о томе коме могу да се обратe уколико доживе негативна искуства на интернету, где могу да пријаве штетан интернет садржај, који је, нажалост, лако доступан деци.
- ☑ Подстичите децу да користе интернет за смислене и конструктивне активности, да активно и продуктивно проводе време испред екрана, истражују и стичу корисна искуства, уместо да буду искључиво пасивни примаоци!

- Не устежите се да учите од деце. Схватићете, ако нисте пре тога, да и нису баш дигитално писмени колико они мисле или колико сте ви мислили.
- Истраживања показују да су одрасли, по правилу, успешнији од деце у процењивању информација са интернета зато што имају више искуства и знања.

Како родитељи могу да подрже дете у управљању временом испред екрана?

- ☑ Зависи од узраста детета, али и од његових личних карактеристика, искуства! Када су деца млађа, родитељи су директније укључени у њихове онлајн активности, како би осигурали поштовање заједничких правила и подржали децу у управљању временом испред екрана.
- ☑ Осим што се заједнички доносе, јер то подстиче на **обострано поштовање**, правила би требало да буду **конкретна, јасна, реално остварива, примерена индивидуалним потребама детета**. Договорите се са дететом и „ставите на папир”: колико, када, где, са ким и у које сврхе може да користи дигиталне уређаје.
- ☑ Што су деца старија, требало би да су самосталнија и да имају већу самоконтролу у свему, па и у управљању временом испред екрана, али им је и тада, и те како потребна подршка и вођење од стране одрасле особе!

- Надгледајте и пратите како ваше дете проводи време испред екрана, уважавајући његово право на приватност.
- Сарађујте са наставницима како бисте и ви и они имали бољи увид у ниво укупне оптерећености детета активностима испред екрана, готову уколико се настава одвија онлајн или комбиновано.
- Како би се очувао баланс између онлајн и офлајн активности детета, вероватно ће бити потребно да уложите додатни напор како би део времена које је раније проводило у забавним активностима дете преусмерило на образовне активности.
- У ванредним околностима, као што је пандемија, будите флексибилнији: уколико је детету потребно да након захтевних активности време проведе у игрању видео-игара.
- И одрасли у породици такође би требало да размотре властиту употребу екрана, јер својим понашањем и навикама обликују понашање и навике деце!

- ☑ Осмислите породичне активности и заједнично време „без екрана”, ма колико то изгледало немогуће!

Веома је корисно да се сви запитамо, поготову када је реч о паметним телефонима, да ли их користимо онако како желимо и када желимо, или их врло често користимо несвесно и по навици!

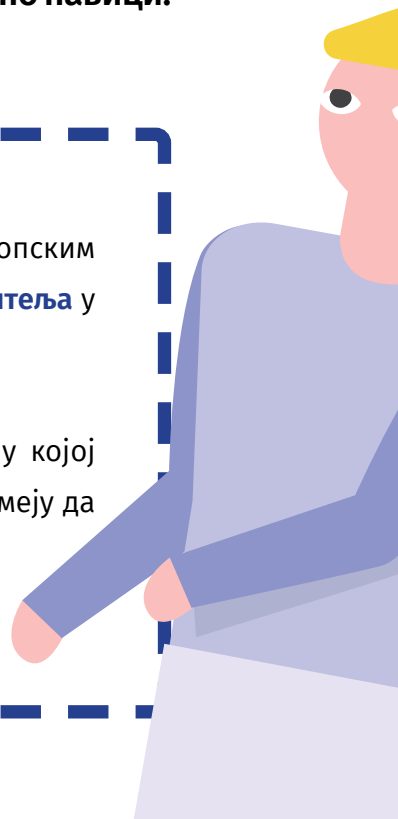
Да ли знате?

У Србији деца знатно чешће него у другим европским земљама **потцењују дигиталне вештине својих родитеља** у односу на сопствене.

Судећи према одговорима деце, Србија је земља у којој деца **највише помажу родитељима** када нешто не умеју да ураде на интернету.

(Деца Европе на интернету)

Израда овог приручника у оквиру програма Нова писменост омогућена је уз подршку америчког народа путем Америчке агенције за међународни развој (USAID). Садржај приручника и пратећих материјала је искључива одговорност аутора и не представља нужно ставове USAID-а или Владе САД.

novapismenost.rs

ceo.edu.rs